Tom 25/2017, ss. 189–201
ISSN 1644-888X
e-ISSN 2449-7975
DOI: 10.19251/ne/2017.25(12)
www.ne.pwszplock.pl

Anna Nowacka
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku
Andrzej Ścibło
Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Uwarunkowania systemu emerytalnego w Polsce

CONDITIONS OF THE PENSION SYSTEM IN POLAND

Streszczenie
Dynamiczne zmiany o charakterze społecznym i ekonomicznym mają również wpływ na obszary zabezpieczenia społecznego, w tym na system emerytalny. Pogarszająca się sytuacja demograficzna w Polsce (starzenie się społeczeństwa i niska dzietność), zachowanie wypłacalności finansowej i zapewnienie adekwatności świadczeń to główne wyzwania, przed którymi stoi system emerytalny.
Celem niniejszego artykułu jest wskazanie wybranych uwarunkowań funkcjonowania systemu emerytalnego wynikających z reformy systemu ubezpieczeń społecznych, filarowości systemu emerytalnego,

Summary
Dynamic changes of social and economic nature also affect social security areas, including the pension system. The deteriorating demographic situation in Poland (aging population and low birth rates), maintaining financial solvency and ensuring the adequacy of benefits are the main challenges faced by the pension system.
The purpose of this thesis is to discuss selected conditions for the functioning of the pension system resulting from the reform of the social security system, pension system pillars, demographic, social and economic conditions.

przesłanek demograficzno-społecznych i ekonomicznych.

Słowa kluczowe: system emerytalny, emerytura, Otwarte Fundusze Emerytalne, ubezpieczenia społeczne.

Keywords: pension system, pension, Open Pension Funds, social security.

Wstęp

System zabezpieczenia emerytalnego można zdefiniować jako ogół rozwiązań instytucjonalnych dotyczących ryzyka starości, zmierzających – poprzez ustanowienie zasad nabywania praw emerytalnych oraz wypłat świadczeń emerytalnych – do zapewnienia uczestnikom systemu adekwatnych środków utrzymania (zabezpieczenia materialnego) na okres starości. Indywidualny wskaźnik zastąpienia określa procentową relację wysokości emerytury do ostatniej pensji. Im jest on wyższy, tym lepiej dla emerytów [www1].

System emerytalny stanowi bardzo ważny element struktury instytucjonalnej, w której funkcjonuje społeczeństwo. Zapewnia on konsumpcję ludziom w okresie, gdy nie mogą już sami zarobkować. Realizacja tego celu na poziomie całego społeczeństwa wymaga powszechności udziału w systemie emerytalnym. Sposoby generowania środków na godziwe życie w czasie, gdy z racji wieku nie można samodzielnie zarabiać zmieniały się wraz z ewolucją struktury demograficznej ludności oraz innych zjawisk społecznych [Góra, 2003, s. 480-481].

1. System repartycyjny w Polsce

System emerytalny w Polsce do 1998 roku był systemem w całości repartycyjnym. Istota tego systemu polegała na pokrywaniu bieżących wydatków na świadczenia z bieżących składek. Na podstawie tzw. umowy międzypokoleniowej dochodziło do redystrybucji dochodów pomiędzy pokoleniem czynnym zawodowo, a pokoleniem poprodukcyjnym. Po raz pierwszy omawiany system został wprowadzony pod koniec XIX w. w Niemczech przez kanclerza Bismarcka. Bardzo dobrze sprawdzał się on w sytuacjach korzystnej struktury wiekowej, tzn. takiej, gdzie na niewielką liczbę emerytów przypadała stosukowo duża liczba osób pracujących. Jednakże w Polsce pod koniec XX wieku zaistniały przesłanki, które uniemożliwiły efektywne funkcjonowanie systemu repartycyjnego [Rodzinka, Hady, Hospod, 2007, s. 2].

System ten stał się kosztowny, niestabilny i niesprawiedliwy, m.in. na skutek ograniczenia aktywności zawodowej społeczeństwa. Przywileje emerytalne, ułatwienia w przechodzeniu na wcześniejszą emeryturę oraz rosnące bezrobocie sprawiały, że coraz szybciej rosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym, a malała liczba osób aktywnych zawodowo. W konsekwencji niższy wiek emerytalny stał się zasadą, a nie wyjątkiem. W celu zagwarantowania wypłacalności systemu, stopniowo zaczęto podnosić wysokość obowiązujących składek na ubezpieczenie społeczne (wykres 1).

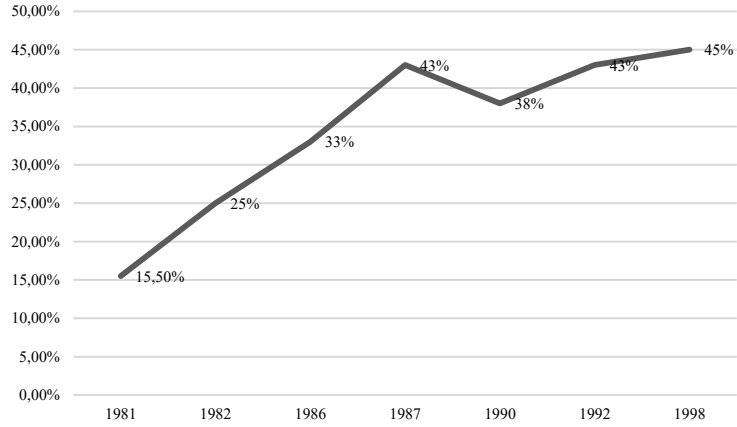

Wykres 1. Wysokość obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne w latach 1981-1998 jako procent podstawy wymiaru

Źródło: Rodzinka, Hady, Hospod [2007, s.2].

Jak widać na wykresie 1, składki te jeszcze w 1981 r. wynosiły 15,5% podstawy wymiaru, by w kolejnych latach rosnąć i pod koniec ostatniej dekady XX w. osiągnąć poziom 45%. Mimo rosnącej składki, bieżące wpłaty były niewystarczające na pokrywanie bieżących świadczeń. Kosztami zaistniałego stanu rzeczy obciążono budżet państwa, a efektem tego był rosnący udział wydatków w PKB na renty i emerytury. Wysokie składki na ubezpieczenia społeczne przyczyniały się do spadku rentowności w przedsiębiorstwach i hamowały działalność inwestycyjną.

Ponadto konstrukcja systemu spowodowała, że pracownik nie był wcale zainteresowany płaceniem składek, gdyż nie były finansowane z jego środków i nie miały bezpośredniego wpływu na ostateczny kształt jego świadczeń emerytalnych. W ostatecznym rozrachunku system sztucznie zrównywał wielu świadczeniobiorców, nie dając gwarancji otrzymania świadczenia w wysokości

adekwatnej do poniesionych kosztów [Zieliński, 1999, s. 96]. Składki wszystkich pracujących stanowiły źródło finansowania niektórych grup zawodowych, a także minimalnych świadczeń dla osób, które ich sobie nie wypracowały. Konstrukcja formuły ustalającej wysokość świadczenia ograniczała w indywidualnej jego części podstawę do 250% przeciętnego wynagrodzenia. Powodowało to brak zainteresowania zarówno pracodawcy i pracownika odprowadzaniem składek od zarobków przewyższających tę kwotę.

2. Reforma systemu emerytalnego w 1999 roku

Uwarunkowania wpływające na niewydolność istniejącego wówczas systemu emerytalnego, takie jak: malejący współczynnik dzietności, spadek umieralności i wzrost przeciętnego czasu trwania życia, spadek liczby osób objętych składką, traktowanie systemu emerytalnego jako amortyzatora bezrobocia przyczyniły się do przebudowy systemu i wprowadzenia nowych zasad od 1 stycznia 1999 roku.

W miejsce starego systemu wprowadzono trójfilarowy system o charakterze repartycyjno-kapitałowym.

Przyjęto, że emerytura będzie pochodzić z trzech źródeł (rysunek 1).

SYSTEM EMERYTALNY		
I FILAR	**II FILAR**	**III FILAR**
ZUS	**OFE**	**IKE/IKZE/PPE**
powszechny i obowiązkowy system repartycyjny administrowany przez Państwo	powszechny i obowiązkowy system kapitałowy zarządzany przez prywatne podmioty	dobrowolny system kapitałowy zarządzany przez prywatne podmioty

Rysunek 1. Trójfilarowy system emerytalny w Polsce w 1999 r.

Źródło: opracowanie własne.

Nowy system emerytalny miał spełniać sześć głównych zasad, których wprowadzenie w życie miało gwarantować jego powodzenie. Chodziło przede wszystkim o: zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim obywatelom, możliwość udźwignięcia przez gospodarkę kosztów reformy i rozkład ich w długim okresie, możliwość wypełnienia zobowiązań zaciągniętych w przeszłości, stabilność, zapewniającą sprawne funkcjonowanie systemu przez wiele pokoleń, sprawiedliwość oraz uwzględnienie nowoczesnych koncepcji funkcjonowania zabezpieczenia społecznego [Szymkiewicz, 2012, s. 4].

System ten składał się z trzech filarów. Pierwszy miał charakter repartycyjny, lecz funkcjonował według zasady zdefiniowanej składki lub zdefiniowanego świadczenia. Drugi filar był prywatnie zarządzanym filarem kapitałowym, również działał według zasady zdefiniowanej składki. Trzeci filar był nieobligatoryjny i stanowiły go indywidualne konta emerytalne. Zreformowany system pozwalał na redukcję wielu zagrożeń związanych z funkcjonowaniem systemu repartycyjnego, ale też powodował nowe (tabela 1).

Tabela 1. Cechy systemu repartycyjnego i kapitałowego

Cecha	System repartycyjny	System kapitałowy
Wydłużanie się życia	Nieodporny	Odporny
Spadek przyrostu naturalnego	Nieodporny	Odporny
Wzrost bezrobocia	Nieodporny	Odporny
Spadek produkcji i (lub) płac realnych	Nieodporny	Odporny
Przetargi publiczne	Nieodporny	Odporny
Załamanie na rynkach kapitałowych	Odporny	Nieodporny
Wysoka inflacja	Odporny	Nieodporny
Koszty funkcjonowania	Niskie	Wysokie
Wpływ na oszczędności	Negatywny	Pozytywny

Źródło: Dybał [2008, s. 22].

Wśród wielu wad systemu repartycyjnego można wyróżnić wrażliwość na skutki starzenia się społeczeństwa i spadku przyrostu naturalnego, czego konsekwencją jest wzrost liczby osób przechodzących na emeryturę w stosunku do osób pracujących i opłacających składki. Wzrost bezrobocia i spadek płac realnych to również czynniki niekorzystne tego systemu powodujące spadek wartości realnej składki oraz świadczeń. System kapitałowy na zmiany tych czynników jest odporny, ale destabilizująco mogą wpływać na niego załamania na rynkach kapitałowych oraz wysoka inflacja. Podatność systemu kapitałowego na kryzysy finansowe może wywoływać niechęć do rozwiązań kapitałowych w zakresie zabezpieczenia emerytalnego. Wahania giełdowe oraz inflacja mogą przyczyniać się do utraty wartości środków zgromadzonych w ramach systemu kapitałowego.

Trzeba jednak zaznaczyć, że emerytura oparta o trzy filary wydawała się czymś pozytywnym. Ponadto wprowadzenie części kapitałowej (II filaru) spotkało się z fascynacją społeczną, również dzięki intensywnej i skutecznej reklamie. Zbudowano przekonanie, że w kapitałowym filarze opłacana składka będzie „pracować" i to przełoży się na efekt wysokiego świadczenia.

Z punktu widzenia zasad ubezpieczeń społecznych niewłaściwym elementem argumentacji stosowanej w ramach wprowadzania reformy było przekonanie, że kapitał emerytalny ze składek ma charakter indywidualnych oszczędności. W systemie ubezpieczeniowym stosuje się zasadę rozproszenia ryzyka, która polega na tym, że płacą wszyscy, a korzystają ci, w stosunku do których realizuje się ryzyko. Niesłusznie więc sugerowano, że możliwe i właściwe byłoby dziedziczenie składek zgromadzonych na koncie indywidualnym [Czepulis-Rutkowska, 2016, s. 8].

Argumenty o wyższej stopie zwrotu z inwestycji kapitałowych oraz o dziedziczeniu przyczyniły się do popularności proponowanych w końcu lat 90. rozwiązań i zapewne do ostatecznego ich przyjęcia. Stanowiły one przede wszystkim element promocji, a nie rzetelnych analiz merytorycznych [Czepulis-Rutkowska, 2016, s. 8].

3. Otwarte Fundusze Emerytalne

W ramach drugiego filaru wyróżniano trzy instytucje: Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE), Powszechne Towarzystwa Emerytalne (PTE) oraz Zakłady Emerytalne. Otwarty fundusz emerytalny miał za zadanie gromadzić środki pieniężne i lokować je z przeznaczeniem uzyskanego kapitału na wypłatę członkom funduszu, kiedy ci osiągną wiek emerytalny. Był on odrębnym podmiotem posiadającym osobowość prawną, lecz nie posiadającym zdolności upadłościowej (nie mógł on ogłosić bankructwa). Zwrot „otwarty" oznaczał, iż ubezpieczony mógł dobrowolnie wybrać fundusz i zrezygnować z uczestnictwa w nim, przy czym odnosiło się to do kwestii zmiany funduszu, a nie rezygnacji z uczestnictwa w II filarze, gdyż było ono obowiązkowe. Otwarty fundusz emerytalny nie mógł powstać bez inicjatywy innego podmiotu, a mianowicie powszechnego towarzystwa emerytalnego. Powszechne towarzystwo emerytalne było organem otwartego funduszu emerytalnego, zarządzało nim i reprezentowało fundusz w stosunkach z osobami trzecimi [Szymkowicz, 2012, s.6].

W rezultacie w 2000 r. liczba członków OFE przekroczyła 10 mln osób. Stanowiło to dwukrotnie większą liczbę uczestników, niż pierwotnie zakładano. W kolejnych latach liczba ta systematycznie wzrastała, a w 2016 roku osiągnęła poziom 16,5 mln osób.

Tabela 2. Liczba członków OFE w latach 2000-2016 w mln osób

Lata	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Liczba członków OFE	10,1	10,9	11,9	12,3	13,8	14,9	15,9	16,6	16,5

Źródło: Dane KNF o rynku emerytalnym dostępne na: https://www.knf.gov.pl/opracowania/rynek_emerytalny/index.html.

II filar zbudowano poprzez pomniejszenie wpływów do I filaru (ze składki emerytalnej w wysokości 19,52%, do OFE zostało skierowane 7,3%). Powyższy podział składki był obowiązkowy dla osób, które urodziły się po 31 grudnia 1968 roku tj. obowiązkowo należały do nowego systemu emerytalnego. Osoby urodzone przed 1 stycznia 1949 roku całość składki przekazywały do FUS. Z kolei osoby urodzone po 31 grudnia 1949 roku a przed 1 stycznia 1969 roku mogły same zadecydować czy chcą przystąpić do nowego systemu i dzielić składkę między FUS, a otwarty fundusz emerytalny, czy też pozostać w starym systemie i całość składki odprowadzać do FUS.

Na przestrzeni 17 lat znacząco zmieniła się wysokość opłat od wpłacanej do OFE składki emerytalnej (wykres 2).

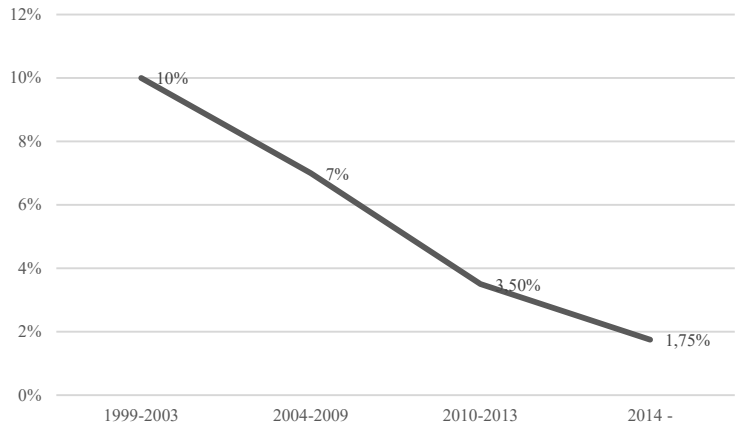

Wykres 2. Wysokość opłat od składek wpłacanych do OFE zarządzanych przez PTE w latach 1999-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Ustawa 1]

W pierwszych latach funkcjonowania OFE opłaty wnoszone przez członków były bardzo wysokie i nieadekwatne do osiąganych wyników finansowych. Gdyby na początku reformy emerytalnej ustalono niższą i bardziej racjonalną stawkę opłat pobieranych przez PTE od wpłacanej składki, oszczędności zgromadzone w OFE mogłyby być znacznie wyższe.

Z dniem 1 maja 2011 roku weszła w życie ustawa z dnia 25 marca 2011 roku o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych. Zmiany te dotyczyły m.in. przesunięcia części składki emerytalnej z otwartych funduszy emerytalnych do ZUS na specjalne, indywidulane subkonto. Obniżono wartość przekazywanej składki do OFE z 7,3% do 2,3% (od 2017 r. – 3,5%), pozostałe 5% na subkoncie w ZUS (od 2017 r. – 3,8%). Środki zapisane na subkoncie będą dziedziczone, podobnie jak w OFE.

W 2012 roku wprowadzono stopniowe podwyższanie wieku emerytalnego dla kobiet i mężczyzn do poziomu 67 lat, który zostanie osiągnięty dla mężczyzn w 2020 roku, a dla kobiet w 2040 roku. Nowe regulacje objęły kobiety urodzone po 31 grudnia 1952 r. i mężczyzn po 31 grudnia 1947 r.

Kolejny akt prawny (ustawa z dnia 6 grudnia 2013 r o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytury ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych) dokonał istotnych zmian w części emerytury, na którą składają się środki zgromadzone w II filarze w otwartych funduszach emerytalnych. Na początku 2014 r. otwarte fundusze emerytalne umorzyły 51,5% jednostek rozrachunkowych zapisanych na rachunkach członków OFE, a następnie przekazały aktywa do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W pierwszej kolejności przekazane zostały skarbowe papiery wartościowe, a także inne papiery gwarantowane przez Skarb Państwa. Obligacje oraz bony skarbowe zostały przekazane do nabycia Skarbowi Państwa, natomiast inne papiery zostały przeniesione do Funduszu Rezerwy Demograficznej, które po wykupie przechodzą na rzecz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Równowartość umorzonych jednostek rozrachunkowych została zaewidencjonowana w FUS na indywidualnych subkontach każdego ubezpieczonego [Raport UKNF, 2016, s.14].

Kolejna zmiana dotyczyła wysokości składki, jaka może być przekazywana do OFE na poziomie 2,92%. Bardziej fundamentalną zmianą było jednak pozostawienie ubezpieczonym wyboru, czy chcą by ta część składki przekazywana była OFE, czy zapisywana na subkoncie w FUS. Pierwszy raz ubezpieczeni mogli podjąć decyzję w okresie od 1 kwietnia do 31 lipca 2014 r. Kolejny raz mogli podjąć decyzję w 2016 r. a następnie będą mogli zmieniać swoją decyzję co cztery lata.

Wprowadzone nowelizacją ograniczenia inwestycyjne spowodowały poważną zmianę charakteru funduszy emerytalnych. Podstawową zmianą

jaka nastąpiła było wprowadzenie zakazu inwestowania w instrumenty emitowane lub gwarantowane przez Skarb Państwa.

Dodatkowo wprowadzono obowiązek utrzymywania w portfelu inwestycyjnym co najmniej 75% akcji do 31 grudnia 2014 r. W kolejnych latach limit ten był liberalizowany i wynosił kolejno: 55%, 35% oraz 15% do końca 2017 r [Raport UKNF, 2016, s.15].

Wprowadzono tzw. suwak bezpieczeństwa polegający na tym, że całość świadczenia będzie wypłacał ZUS łącznie ze świadczeniami z części repartycyjnej, wyliczając je w identyczny sposób jak to ma miejsce obecnie. Dodatkowo chcąc wyeliminować efekt „złej daty", czyli umorzenie jednostek członka OFE i przekazania ich do ZUS w okresie dekoniunktury na rynkach finansowych, postanowiono iż proces przekazywania środków będzie rozciągnięty w czasie. Na 10 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez członka OFE rozpocznie się proces comiesięcznego umarzania odpowiedniej części jednostek rozrachunkowych, znajdujących się na jego rachunku i przekazywania ich do ZUS. W ten sposób, w momencie uzyskania praw emerytalnych, członek nie będzie posiadał już kapitałów emerytalnych w OFE, tylko zaewidencjonowane środki na subkoncie w ZUS. W okresie tym ZUS nie przekazuje składek do OFE, dodatkowo zmniejszając wagę OFE w wypracowywaniu końcowej emerytury ubezpieczonego [Raport UKNF, 2016, s.16].

Funkcjonujące w obecnym kształcie otwarte fundusze emerytalne nie zapewniają dostatecznego bezpieczeństwa socjalnego ubezpieczonych. Rekomendacje zawarte w Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju (tzw. plan M. Morawieckiego) zakładają przekazanie na podstawie ustawy aktywów OFE o wysokiej płynności w postaci akcji zagranicznych, obligacji i gotówki do Funduszu Rezerwy Demograficznej, natomiast pozostała część aktywów OFE powinna stanowić bazę dla oszczędności indywidualnych w ramach III filaru [Uścińska, Berrahal, Kolek, 2016, s. 5].

4. Problemy, wyzwania i perspektywy dla I filaru

Reforma przeprowadzona w 1998 r. miała na celu wzmocnienie charakteru ubezpieczeniowego podstawowego systemu emerytalnego. Dlatego też powrócono do podziału składki w zależności od ryzyka ubezpieczeń społecznych. Wyodrębniono składkę emerytalną, rentową, chorobową i wypadkową. Ponadto podzielono składki pomiędzy pracownika i pracodawcę. Zamiarem ustawodawcy było podkreślenie związku pomiędzy opłacaniem składki

a przysługującymi ubezpieczonym świadczeniami. Pracodawcy nie będą mogli już opłacać składki w części tzw. pracowniczej, gdyż ta stanowić będzie część płacy pracownika.

W praktyce okazało się, ze pracodawca w przypadku trudności gospodarczych i tak nie opłacał całości składek na ubezpieczenie społeczne, a przewidziane prawem sankcje w stosunku do pracodawcy okazywały się nieskuteczne. Natomiast w związku z ogólnym deficytem Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wraca co jakiś czas propozycja połączenia wyodrębnionych funduszy w jeden „worek" FUS. Podstawowym problemem w sferze finansowej jest bowiem znalezienie źródeł pokrycia już istniejącego deficytu FUS, który po obniżeniu wieku emerytalnego może istotnie się zwiększyć.

Jak podnoszą przedsiębiorcy – poziom obciążeń podatkowo-składkowych w Polsce i tak już jest wysoki. Takie przeświadczenie, choć co najmniej dyskusyjne, stanowi usprawiedliwienie dla ucieczki przedsiębiorców w szarą strefę. Coraz bardziej wyrafinowane metody tzw. optymalizacji składek są drogą donikąd. Ta sytuacja ma miejsce mimo, że świadczenia emerytalne w I filarze są uzależnione wyłącznie od składki wnoszonej do FUS oraz średniego dalszego trwania życia od daty przejścia na emeryturę. A więc wszystkie zabiegi o zminimalizowanie własnego wkładu składkowego przełożą się na poziom naszej emerytury.

Bardzo poważnym wyzwaniem dla I filaru jest starzenie się społeczeństwa. Niebezpieczna dla systemu emerytalnego jest sytuacja, gdy wydłużanie średniego wieku w populacji wynika również z faktu, że rodzi się coraz mniej dzieci. Bilans systemu repartycyjnego jest, *ceteris paribus*, pochodną stosunku liczby osób w wieku produkcyjnym do liczby osób w wieku poprodukcyjnym [Raport UKNF, 2016, s. 17-18].

Tabela 3. Stosunek liczby osób w wieku produkcyjnych do liczby osób w wieku poprodukcyjnym

Lata	Dane/prognoza ZUS	Prognoza Eurostatu	Prognoza z uwzględnieniem wydłużenia wieku emerytalnego
2013	3,44	-	-
2030	b.d.	2,68	2,23
2060	b.d.	1,64	1,27

Źródło: Raport UKNF [2016, s. 18].

Ponadto należy zaznaczyć, że proporcja osób odprowadzających składki emerytalne do pobierających emerytury jest dużo niższa, bo jest

znaczny odsetek osób w wieku produkcyjnym nieaktywnych zawodowo lub pracujących w szarej strefie. Spadek liczby osób w wieku produkcyjnym przypadających na jedną osobę w wieku emerytalnym o ponad połowę do 2060 r. to scenariusz mało optymistyczny dla systemu emerytalnego. Oznacza on w praktyce konieczność ponoszenia przez pracujących znacznie większych obciążeń niż w chwili obecnej, by system był zbilansowany. Warto zaznaczyć, że wspomniany wzrost obciążeń nie musi się odbywać tylko przez podwyższenie składki emerytalnej, ale – jak zresztą ma to miejsce już teraz – pośrednio, przez wzrost podatków, z których finansowany będzie deficyt w FUS.

Wyzwaniami dla systemu repartycyjnego są nie tylko niższa dzietność i dłuższe trwanie życia na emeryturze, ale również emigracja zarobkowa. Emigrujący w jakimś sensie tworzą „lukę" w umowie międzypokoleniowej, przestając odprowadzać składki na pokrycie zobowiązań systemu wobec emerytów. Rozwiązaniem problemu byłaby kompensacja emigracji imigracją z krajów mniej rozwiniętych, jednak na skutek otwarcia granic wewnątrz Unii Europejskiej, Polska mogłaby być atrakcyjniejsza od bogatszych państw „starej UE" tylko dla wąskiej grupy imigrantów preferujących nasze położenie i aspekt językowo-kulturowy. Imigranci wykształceni, zdolni i chętni pracować są poniekąd „gratisem" dla systemu, bo wytwarzają wartość dodaną a system nie ponosił kosztów ich dorastania i edukacji [Raport UKNF, 2016, s. 18].

Podsumowanie

Reforma systemu emerytalnego w 1999 roku miała być lekarstwem na zmiany demograficzne zachodzące w polskim społeczeństwie oraz niewydolność systemu repartycyjnego. Korzyści, jakie wskazywano państwu, gospodarce i przyszłym emerytom okazały się nierealne.

Pogorszenie się sytuacji gospodarczej pod koniec 2007 r. i spadek notowań giełdowych wpłynęły na brak spodziewanych efektów OFE i możliwości zapewnienia przez nie wyższego świadczenia niż to proponowane w ramach I filaru.

Składka przekazywana do OFE musiała być refundowana z budżetu państwa, co było jedną z przyczyn wzrostu długu publicznego. Ten ostatni finansowany był z emisji obligacji państwowych, które kupowały OFE. Innymi słowy konstrukcja II filaru przypominała błędne koło. Dodając do tego przyszłe problemy demograficzne związane ze spadkiem liczby płacących

składki, wysokie obciążenia FUS-u wynikające z obniżonej składki rentowej, przywileje emerytalne niektórych grup zawodowych i wiele błędnych decyzji inwestycyjnych przyczyniły się do zmian.

Konstrukcja systemu emerytalnego jest niezwykle ważną kwestią społeczną. Nie ma jednego najlepszego modelu tego systemu, gdyż na jej kształt mają wpływ czynniki demograficzne, ekonomiczne, polityczne i społeczne.

Wprowadzając zmiany w systemie emerytalnym warto zadbać o zmniejszenie dysproporcji w wielkości płaconych składek przez niektóre grupy zawodowe i społeczne poprzez uszczelnienie oraz racjonalizację systemu podatkowego. Obecnie np., przedsiębiorcy, niezależnie od dochodu, płacą składki na ubezpieczenia społeczne uzależnione od podstawy wymiaru wynoszącej 60% przeciętnego wynagrodzenia. Dla jednych przedsiębiorców jest to dużo dla innych – mało. Może warto uzależnić wysokość opłacanych przez przedsiębiorców składek od wysokości osiąganego dochodu.

Literatura

Czepulis-Rutkowska Zofia. 2016. „ Wybrane problemy systemów emerytalnych a międzynarodowe trendy zmian. Przegląd emerytalny – element debaty w Polsce". *Polityka społeczna* nr tematyczny 1:7-11.

Dybał Mariusz. 2008. *Efektywność inwestowania funduszy emerytalnych*. Warszawa: CeDeWu.pl.

Góra Marek. 2003. „Inne spojrzenie na podstawowe zagadnienia ekonomii emerytalnej". *Ekonomista* nr 4:479-500.

Rodzinka Jacek, Hady Joanna, Hospod Elżbieta. 2007. „Przyczyny wprowadzenia reformy systemu emerytalnego w Polsce". *Kwartalnik, e-Finanse* nr 3: 1-7.

Raport UKNF. 2016. *Sektor funduszy emerytalnych w Polsce – ewolucja, kształt, perspektywy.*

Szymkiewicz Ewa. 2012. Zmiany w konstrukcji systemu emerytalnego w Polsce. *„Think"* nr (1) 9:2-14.

Uścińska Gertruda, Berrahal Kamil, Kolek Antoni. 2016. „Przegląd emerytalny 2016 – bezpieczeństwo dzięki odpowiedzialności". *Polityka społeczna* nr tematyczny 1: 1-6.

Zieliński Piotr. 1999. „Reforma polskiego systemu emerytalnego – pozytywny głos w dyskusji" *Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie* nr 26: 96.

[Ustawa 1] Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 1997 r., nr 34, poz. 189 z późn. zm.).

[www1] Opracowanie na temat: „ *Starzenie się społeczeństwa polskiego i jego skutki*" Biuro analiz i dokumentacji Kancelarii Senatu, dostęp online: http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/15/plik/ot-601.pdf, data dostępu 29.01.2017.